

REMISSVAR

2024-12-11

Dnr: BO 2024-0236

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
Ju.L6@regeringskansliet.se

Remittering av delbetänkandet Ökat informationsutbyte mellan myndigheter – Behov och föreslagna förändringar (SOU 2024:63)

(dnr Ju2024/01778)

Avgränsning

Barnombudsmannen yttrar sig med utgångspunkt i uppdraget att företräda barns och ungas rättigheter enligt FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Barnombudsmannen avgränsar sitt svar till övergripande kommentarer och synpunkter kring vissa aspekter som är särskilt viktiga ur ett barnrättsligt perspektiv.

Övergripande inställning

Barnombudsmannen välkomnar ett stärkt informationsutbyte mellan myndigheter i syfte att skydda och stödja barn i utsatta situationer/som riskerar att fara illa. Detta ligger i linje med Barnombudsmannens förslag att införa sammanhållna barnjournaler för att få en helhetsbild av barnets situation.

Barnombudsmannen ser särskilt positivt på att förslaget stärker insatser för barn i riskzonen för våld, kriminalitet och missbruk. Ett förbättrat informationsutbyte är avgörande för att agera tidigt och effektivt och för att säkerställa att barn inte faller mellan stolarna när myndigheter arbetar var för sig utan att samverka. Sekretess får aldrig hindra samhället från att agera för utsatta barns bästa.

Barnombudsmannen anser dock att utredningen borde ha involverat barn och unga i sitt arbete och borde ha genomfört en systematisk barnkonsekvensanalys är en allvarlig brist som gör det svårare för Barnombudsmannen att ta ställning till förslagen.¹ Att barns egna perspektiv inte beaktats i samma utsträckning som professionella aktörers perspektiv riskerar att leda till beslut som inte fullt ut främjar barns bästa eller skyddar deras rättigheter.

4.6.4 Behov av förbättrade möjligheter till informationsutbyte kopplat till barn och unga som riskerar att fara illa och utnyttjas i kriminella sammanhang

Barnombudsmannen instämmer i utredarens bedömning.

¹ Barnkonventionens artikel 3 fastslår att barnets bästa ska vara ett primärt övervägande vid alla beslut som rör barn, och artikel 12 betonar barns rätt att komma till tals.

Det är viktigt att förenkla informationsdelningen mellan myndigheter så att sekretess inte utgör ett hinder i de fall där barn och unga kan behöva stöd eller skydd. Sekretessen ska, som betonas inledningsvis, vara ett skydd för barn men inte hindra samhället från att agera effektivt för deras bästa. En förenklad informationsdelning kan bidra till att barn som behöver skydd eller stöd inte faller mellan stolarna. Detta ligger också i linje med barnkonventionens artikel 19, där staten åläggs att skydda barn från våld, utnyttjande och försummelse.

Barnombudsmannen delar utredningens bedömning att dagens sekretessreglering kan försvåra samverkan mellan myndigheter och därmed fördröja till exempel förebyggande insatser. Aktörer som socialtjänsten och Föreningen Sveriges socialchefer (FSS) har uttryckt ett stort behov av tydligare regler för att möjliggöra ett effektivt informationsutbyte och därigenom stärka stödet till barn och unga både som brottsoffer och förövare.

6.5 Uppgiftsutlämnandet ska behövas

Barnombudsmannen välkomnar att förslaget innehåller ett behovsrekvisit för utlämnande av uppgifter.

Detta är centralt för att informationsutbytet ska ske med respekt för barnets integritet och andra rättigheter. Det behöver finnas tydliga rutiner som garanterar att barnets bästa (artikel 3) beaktas i första hand vid utlämnanden, i linje med barnkonventionen. Individuella bedömningar är centrala för att säkerställa att informationsutbyte sker när det är till barnets bästa och inte sker när det är i strid med barnets bästa. För barn som är placerade i samhällets vård är det särskilt viktigt att beslut om uppgiftsutlämning prövas noggrant, med barnets bästa som utgångspunkt. Artikel 16 i barnkonventionen betonar barns rätt till skydd för privatlivet, och artikel 20 säkerställer att placerade barn har rätt till särskilt skydd och stöd. Det är avgörande för att upprätthålla förtroendet för samhällets insatser.

6.8. För vilka syften ska sekretessgenombrott kunna ske?

6.8.2 Brott och brottslig verksamhet

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget.

Det är särskilt relevant för att stärka insynen i HVB, familjehem och andra verksamheter som riktar sig till barn och unga i utsatthet. Under hösten 2024 har Barnombudsmannen lyssnat till 88 barn och unga som är frihetsberövade på grund av brott.² I samtalen har barn berättat om HVB-hem med personal som bedrivit kriminell verksamhet, inklusive rekrytering av barn till kriminalitet.

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) har i en framställan till regeringen understrukit att myndighetens befogenheter och resurser måste stärkas för att effektivt bekämpa kriminella aktörer inom vård- och omsorgssektorn, inklusive HVB och familjehem³. IVO framhåller att sekretess begränsar deras möjligheter att granska ekonomiska oegentligheter och därigenom försvårar skyddet av barn. De har också efterfrågat utökade möjligheter att få åtkomst till belastnings- och misstankeregistren samt införa fler tillståndskrav för verksamheter inom sektorn. Detta är i linje med vad barn har berättat för Barnombudsmannen om verksamheter där säkerheten äventyras och där det saknas tillräcklig kontroll av aktörerna.

² Dessa samtal är ett led i arbetet med Barnombudsmannens kommande årsrapport 2025.

³ Hemställan om åtgärder i syfte att förstärka IVO:s befogenheter i arbetet mot oseriösa och kriminella aktörer inom vården och omsorgen (2024-09-11) [Hemställan 240911.pdf](#)

Barnkonventionen slår fast barns rätt till skydd mot våld och utnyttjande (artikel 19) och till stöd och säkerhet vid placering utanför hemmet (artikel 20). Dessutom ska barnets bästa (artikel 3) alltid beaktas i första hand i beslut som rör barn. Barnombudsmannen anser att förslaget, i kombination med de förstärkta befogenheter som IVO efterfrågar, kan bidra till att säkerställa att barn inte behöver vara placerade i verksamheter som äventyrar deras säkerhet. Detta skulle vara ett viktigt steg för att samhället ska kunna ta sitt ansvar att skydda de mest utsatta barnen och uppfylla barnkonventionens krav.

8.5 Sekretess inom socialtjänsten m.m.

8.5.2 Socialtjänstsekretess – 26 kap. 1 § OSL

Barnombudsmannen tillstyrker utredningens förslag. Att inkludera socialtjänsten i en generell sekretessbrytande bestämmelse kan förbättra möjligheterna för myndigheter att samarbeta effektivt, särskilt i arbetet med att skydda barn som lever i riskfyllda miljöer eller riskerar att dras in i kriminalitet. Det är särskilt viktigt att socialtjänsten ges bättre möjligheter att utbyta information vid familjeflyttar mellan kommuner, så att barns stödinsatser inte avbryts.

Samtidigt behöver barnets integritet och förtroende för socialtjänsten upprätthållas. Utredningens förslag behöver därför kompletteras med en barnkonsekvensanalys som beaktar dessa delar och det behöver finnas rutiner som säkerställer att barnets bästa beaktas i första hand alla beslut som rör barn.

8.5.4 Sekretess i förhållande till en underårigs föräldrar eller annan vårdnadshavare i vissa fall – 26 kap. 2 § OSL

Barnombudsmannen avstyrker förslaget.

För barn som behöver skydd från föräldrar eller vårdnadshavare, exempelvis på grund av våld, övergrepp eller hedersrelaterat våld och förtryck, är det avgörande att uppgifter om barnets vistelseort förblir skyddade. Enligt artikel 16 i barnkonventionen har barn rätt till skydd mot godtyckliga eller olagliga intrång i sitt privatliv, vilket innefattar skyddet av barnets hem och trygghet.

Barnkonventionen betonar även, särskilt i artikel 19, att barn har rätt till skydd från alla former av våld, övergrepp och försummelse. För de barn som befinner sig i riskfyllda familjesituationer eller hotas av hedersrelaterat våld – är det kritiskt att inte riskera att sprida uppgifter om deras vistelseort, då detta kan leda till fara för deras säkerhet. Även om särskilda hänsyn kan tas i bedömningen, ser Barnombudsmannen en risk att informationsutbytet i praktiken kan utsätta barnet för onödiga risker. Det är därför Barnombudsmannens ståndpunkt att sekretessen kring barns vistelseort bör upprätthållas strikt för att säkerställa barnets trygghet och integritet.

8.5.5 Sekretess inom kommunal familjerådgivning – 26 kap. 3 § OSL

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget.

Barnombudsmannen vill dock påminna om familjerådgivningens anmälningsansvar; om rådgivningen i sin verksamhet får kännedom om att ett barn utnyttjas sexuellt eller utsätts för fysisk eller psykisk misshandel i hemmet, är de skyldiga att anmäla detta till socialnämnden (se s. 379 f. i betänkandet där detta tas upp).

När det gäller familjerådgivning vill Barnombudsmannen passa på att understryka vikten av att barn blir mer synliga och lyssnade på inom familjerådgivningen och i frågor som rör vårdnad, boende och umgänge, särskilt när familjeåtgärder som direkt påverkar barnet behandlas. Barnkonventionen, särskilt artikel 12, lyfter att

barn har rätt att uttrycka sina åsikter i frågor som rör dem och att dessa ska beaktas utifrån barnets ålder och mognad. Därför bör familjerådgivningen utforma sina metoder och arbetssätt så att barns röster och perspektiv tas på allvar i beslutsprocesser.

8.9 Sekretess hos Barnombudsmannen och hos Institutet för mänskliga rättigheter

Barnombudsmannen tillstyrker utredningens förslag.

När Barnombudsmannen möter barn uttrycker de ofta att de känner förtroende för Barnombudsmannen. Många gånger säger de också att det är första gången de upplever sig ha blivit lyssnade på av en myndighet. Barnens förtroende är något som Barnombudsmannen värdesätter mycket högt och som är avgörande för myndighetens trovärdighet. Det är också avgörande för att Barnombudsmannen ska kunna genomföra sitt uppdrag att företräda barn utifrån barnkonventionen. Det föreslagna undantaget gör det möjligt för att barn tryggt fortsätta delge Barnombudsmannen sina erfarenheter utan rädsla för att informationen ska spridas vidare till andra myndigheter. Samtalen med barn rör också ofta känsliga frågor som psykisk ohälsa, våldutsatthet och kriminalitet. Det är i sammanhanget relevant att lyfta att artikel 12 i barnkonventionen ger barn rätt att uttrycka sina åsikter och bli hörda i frågor som rör dem.

Barnombudsmannen anser att det är viktigt att samma undantag gäller för Institutet för mänskliga rättigheter (MR-institutet). Likt Barnombudsmannen bedriver MR-institutet en verksamhet som innebär att de möter individer som kan behöva förmedla känslig information för att institutet ska kunna utföra sitt uppdrag. För att säkerställa förtroendet för MR-institutet och möjliggöra att de som söker sig till institutet vågar dela med sig av sina erfarenheter, bör de också omfattas av det föreslagna undantaget. Detta är särskilt relevant då MR-institutets arbete också berör mänskliga rättigheter, inklusive barns rättigheter, vilket gör att deras verksamhet har liknande karaktär som Barnombudsmannens arbete.

12 Konsekvenser

Barnombudsmannen noterar att utredningen har reflekterat över konsekvenser för barn vid informationsutbyte mellan myndigheter men att utredningen inte har genomfört någon systematisk analys av konsekvenser för barn och deras rättigheter eller har involverat barn och unga i utredningens arbete. Detta trots att förslagen har en direkt påverkan på barn, särskilt barn i utsatta situationer såsom barn i behov av skydd, barn i familjer med riskfaktorer och barn i kriminella miljöer. Barnombudsmannen ser det som en allvarlig brist. Barnkonventionens artikel 3 är tydlig att barnets bästa ska alltid vara ett primärt övervägande i beslut som rör barn. Artikel 12 i barnkonventionen understryker barns rätt att komma till tals. Barnombudsmannen noterar i sammanhanget att professionella aktörer har fått bidra, vilket sänder en signal om att barns perspektiv inte är lika viktiga.

Barnombudsmannen understryker att barns åsikter och erfarenheter är avgörande för att identifiera deras behov, bedöma risker och förstå konsekvenserna för barn av informationsutbyte. Utredningens översiktliga resonemang och avsaknaden av direkt dialog med barn underminerar kvaliteten på förslagen och riskerar att leda till åtgärder som inte fullt ut skyddar barnets rättigheter eller främjar deras bästa. Detta är en brist som måste åtgärdas i det fortsatta utredningsarbetet och beredningen av förslagen.

Barnombudsmannen Juno Blom har fattat beslutet.

Föredragande i ärendet har varit utredaren Shanti Ingeström och utredaren Kenneth Ljung och utredare Martina Blombergsson. I den slutliga handläggningen av ärendet har även chefsjuristen Tove Björnheden och avdelningschefen Erik Henriksson deltagit.

Juno Blom
barnombudsman